

Cajanus, Werner:

Mitä kokemuksia osoittaa ...

MITÄ KOKEMUKSIA OSOITTAÄ TÄHÄNASTINEN KRUUNUNMETSÄTORPPA-ASUTUKSEMME?

Havaintoja Kuivaniemen hoitoalueesta.

Kysymys kruununmaiden asuttamisesta on kauan ollut pohdinnan alaisena ja tuskinpa lienevät mielipiteet vieläkään asiassa vakautuneet. Missä määrin kruununmetsät voivat toteuttaa ne suuret toiveet, joita niiden asutusmahdollisuuksiin nähden yleensä asetetaan, on tietysti vaikea sanoa, mutta jotakin johtoa kysymyksen ratkaisuun antanee nykyisen asutuksen tilan tutkiminen. Lisänä tähän kuuluvien seikkojen selvittämiseksi olkoon alempana seuraava esitys asutuksesta eräillä kruununmailla, joihin olen ollut tilaisuudessa seikkaperäisesti tutustumaan. Olen rajoittanut esitykseni kruununmetsätorppa-laitokseen, koska se tätä nykyä on ainoa muoto, jossa asutus saattaa laajoille osille kruununmaitamme levitä. Tutkimukseni tarkoituksena on sitä paitsi selvittää, missä määrin kruununmetsätorppa-laitosta voitaisiin muuttaa tarkoituksenmukaisemmalle kannalle huomioonottamalla sekä asutuksen että myöskin kruunun metsätalouden vaatimuksia. Tämän näkökohdan pidän sitä tärkeämpänä, kun tarpeellisiksi havaitut muutokset kruununmetsätorppiin nähden lienevät nopeasti toteutettavissa ja siten siis voidaan edistää asutusta kruununmailla huolimatta siitä, milloin ehdoitetut uudet asiata koskevat asetukset astuvat voimaan.

Kuten otsakirjoituksesta näkyy, koskee esitykseni Kuivaniemen hoitoalueessa vallitsevia oloja. Se tutkimustapa, jota olen käyttänyt, nimittäin että itse olen torpissa käydessäni kerännyt kaikki tilastolliset tiedot, vaikuttaa, ettei tutkimusta voida kohdistaa hyvin suureen alueeseen. Tutkimaani aluetta voidaan kuitenkin pitää eksponenttina jotenkin suurille osille Pohjois-Suomen kruununmaita. Joskin siis alempana esitettävät tosiasiat koskevat ainoastaan Kuivaniemen hoitoaluetta, on johtopäätöksillä todennäköisesti yleisempi merkitys. Keräämistäni tiedoista koskevat torppain lukumäärä, asukasluku ja kylvömäärät oloja syksyllä vuonna 1907. Sato taasen on ilmoitettu sen mukaan, mitä asianomainen torppari useammanvuotisen kokemuksen perusteella arvelee kylvöstään saavansa.

Kuivaniemen hoitoalue, jossa tutkimani kruununmetsätorpat sijaitsevat, käsittää tasaluvuissa 110,000 ha kruununmaita. Alue rajoittuu pohjoisessa Simon pitäjään, idässä Pudasjärven pitäjään, etelässä Siuruan- ja Iijokiin sekä lännessä Pohjanlahteen. Koko tämä alue ei kuitenkaan ole kruununmaata. Yksityisten hallussa on lähinnä merenrantaa oleva maa noin peninkulman leveydeltä sekä tämän kanssa yhdenjaksoinen alue Iin- ja Siuruan-jokien yhtymäkohdasta jotenkin suoraan länteen kulkevan viivan eteläpuolella. Tästä yhdenjaksoisesta alueesta pistää yksityinen asutus niemekkeinä kruununmaahan pitkin Kuiva-, Olhava- ja Siuruan jokivarsia, jotapaitsi yksityisten omistamaa maata löytyy erillään kruununmaiden ympäröimänä Oijärven ja Särkijärven rannalla.

Tämän yksityisen asutuksen voimme jakaa viiteen alueeseen, nimittäin Iin- ja Siuruanjoki-alueeseen, merenranta-alueeseen, Olhavanjoki-alueeseen, Kuivajoen-alueeseen ja Oijärven-alueeseen. Olisi huvittava tietää, missä järjestyksessä asutus on näille alueille levinnyt, mutta siitä minulla ei nykyään ole varmoja tietoja mainittavana. Nuorin on asutus Olhavanjoen varrella, jonne asukkaat lienevät siirtyneet 1800-luvun seuduissa siihen aikaan raivonneiden suurten kulojen jälkeen runsaasti heinää kasvavien soiden houkuttelemina. Vanhin taas on asutus Ijoen varrella. Mitä asutukseen merenranta-alueella tulee, lienee se erikäistä, vanhempaa jokien suuseuduissa, nuorempaa niiden välillä.

Kruunun hallussa olevilla 110,000 hehtaarilla löytyy kaikkiin 78 kruununmetsätorppaa. Perustamisaikaansa nähden jakautuvat ne seuraavalla tavalla:

Vuonna 1859

tai ennen perustettujen torppien luku	14
1860—1869	» » » 1
1870—1879	» » » 9
1880—1889	» » » 21
1890—1899	» » » 14
1900—	» » » 19

Yhteensä perustettujen torppien luku 78

Yllämainituissa luvuissa ilmenevä epätasaisuus torppien perustamisessa johtuu tilapäisistä vaikutuksista. Mitä ensinnäkin tulee vuoteen 1859 saakka perustettuun 14 torppaan, ovat ne hyvin erikäisiä. Seuraavalla vuosikymmenellä on virallisissa tiedoissa ilmoitettu ainoastaan yhden torpan tulleen lisäksi, mutta tämä oli jo aikaisemmin perustettu, vaikka sen olemasta olostä vasta vuona 1860 saatiin virallinen tieto. Todellisuudessa siis ei 1860—1869 syntynyt yhtään uutta torppaa. Syynä siihen oli, ettei torppain asemasta silloin vielä oltu selvillä, eikä sen-vuoksi myönnetty uusia torppia perustettavaksi. Toinen epätasaisuus, joka ilmenee perustettujen torppien luvussa, on huomattavana 1880—1889, jolloin yhteensä 21 torppaoikeutta on myönnetty. Näistä on kuitenkin 8 verohylkynä kruunulle joutunut uudistaloa, jotka silloin muodostettiin kruununmetsätorppiksi, joten uusien viljelysyritysten luku oli ainoastaan 13. Täten voidaan siis sanoa, että 1870-luvulta saakka kruununmetsätorppain luku on ollut jotenkin tasaisesti kasvamassa. Suurin lisäys on tapahtunut aivan viime vuosina, mutta jälkeen vuoden 1900 myönnettyistä torpista on toistaiseksi vielä 4 asumatonta ja 1 autioksi jätetty. Asuttuja torppia on siis nykyään 73.

Kruununmetsätorpat ovat yleensä syntyneet vanhemman asutuksen yhteyteen ja jotenkin rajoitetuille alueille. Voimme siis niihinkin nähden eroittaa eri asutusalueita. On kuitenkin tarpeellista eroittaa useampia semmoisia kuin äsken, sillä kruununmetsätorppia on syntynyt myöskin loitomaksi vanhemmasta asutuksesta, muodostaen itsenäisiä alueita esimerkiksi eräiden sivujokien varsilla. Allaolevassa taulussa ovat torpat ryhmitetyt kaikkiaan 11 alueeseen:*)

Kuten taulusta näkyy, levisi asutus ensin Siuruanjoen- ja Kuivajoen-alueeseen sekä viimemainitun syrjäjoen, Luujoen var-sille. Hakiessamme syytä tähän on verrattava eri asutusalueilla vallitsevia oloja toisiinsa. Silloin pistää heti silmään, että kummatkin ensimmäinitut alueet ovat kulkusuhteittensa puolesta muita edullisemmassa asemassa. Ensimmäisellä ajanjaksolla, siis vuo-

*) Kuhunkin asutusalueeseen on luetu ainnastaan ne torpat, jotka eivät ole 2 km ulompänä asianomaisesta vesistöstä tai tiestä. Vrt. taulu seur. sivulla

Perustamisaika	torppien lukumäärä										
	Suurajoen alueella	Vitnan ojan alueella	Merentranta alueella	Olhavaajan alueella	Kuivajoen alueella	Luujoen alueella	Oijärven alueella	Ylijoki-alueella	Särkijärven alueella	Oijärven maantie-alueella	Mualla kruununmaalla
Vuoteen 1859	4	—	—	1	4	3	1	—	—	—	1
1860—1869	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
1870—1879	—	—	—	—	6	1	1	1	—	—	9
1880—1889	—	—	2	2	7	1	2	—	—	—	7
1890—1899	1	1	—	1	3	—	1	1	3	3	14
1900—	1	1	—	—	6	2	1	3	1	2	19
Yhteensä	6	2	2	4	26	8	6	5	4	5	10
											78

teen 1859, suuntautui asutus yksinomaan näiden kahden pääväylän varteen, sillä Luujoen alueeseen perustetut 3 torppaa ovat siksi lähellä tämän joen yhtymäkohtaa Kuivajokeen, että niistä ainakin 2 syyllä voisimme lukea kuuluvaksi Kuivajoki-alueeseen. Muualle kruununmaahan perustetuksi merkitty torppa on ainoastaan noin 3 km päässä Kuivajoesta. Näyttää siis kuin kulkusuhteet tässä olisivat olleet määräävinä asutuksen paikalliseen sijoitukseen nähden.

Samaan suuntaan viittaa asutuksen myöhempikin kehitys, sillä kuten luettelosta näkyy, on suurin määrä torppia kaikkina ajanjaksoina perustettu Kuivajoki-alueeseen. Syynä siihen, ettei Siuruan alueeseen ole myöhemmin aikoina torppia perustettu, on, kai pääasiassa se että kruununmaita tämän joen varrella on hyvin vähän, joten asutusmahdollisuudet verrattain pian tulivat käytetyiksi.

Erittäin selvästi osoittautuu kulkusuhteiden suuri vaikutus Oijärven-Siuruanjoen maantien alueella, johon asutus on suuntautunut vasta sen jälkeen, kun maantie 80-luvulla valmistui. Allaolevassa taulussa ovat torpat ryhmitetyt kulkusuhteitten perusteella neljään luokkaan siten, että 1) käsittää ne torpat, joihin perustamisen aikaan on ollut hyvät kulkusuhteet, 2) ne torpat, johon on päässyt tyydyttävästi kulkemaan, mutta jotka kuitenkin ovat ensinmainittuja epäedullisemmassa asemassa joko matkan pituuden tai hankaluuden vuoksi, 3) käsittäen ne torpat,

joihin ainoastaan pieniä kuormia on voitu kuljettaa ja 4) torpat, joihin perustamisen aikaan on päässyt ainoastaan jalkasin.

Perustamis- aika	1	2	3	4
	Kulkusuhteet hyvät	Kulkusuhteet tyydyttävät	Kulkusuhteet välttävät	Kulkusuhteet huonot
Perustettujen torppien luku				
Vuoteen 1859	6	3	3	2
1860—1869	—	—	1	—
1870—1879	5	2	2	—
1880—1889	8	4	5	4
1890—1899	8	4	2	—
1900—	9	3	5	2
Yhteensä	36	16	18	8

Tämäkin taulu on omiaan osoittamaan kulkusuhteiden suuren vaikutuksen asutuksen leviämiseen. Selvästi käy myöskin ilmi, että asutus vasta myöhempinä aikoina on suuntautunut seu-duille, joissa vallitsee huonot kulkusuhteet. Molempien keskimäisten luokkien välillä ei kuitenkaan ole niin suurta eroa kun odottaa sopisi, mutta kun on kysymyksessä siksi pienet luvut, voivat tilapäiset seikat helposti vaikuttaa häiritsevästi.

Saattaisi myöskin olettaa, että maan viljelyskelpoisuus vaikuttaisi asutuksen leviämiseen. Kruununmetsätorppiin nähden nyt puheenaolevalla alueella näyttää kuitenkin siltä, kun viljelyskelpoisuudelle olisi pantu perin vähän arvoa ja torpan paikan valinnassa annettu ratkaiseva merkitys kulkusuhteille. Siihen käsitykseen olen johtunut muunmuassa sen kautta, että ne seudet, joihin asutus etupäässä on suuntautunut, eivät millään tavalla viljelyskelpoisuuteensa nähden edukseen eroa muista. Päinvastoin on esimerkiksi Kuivajokivarsi tässä suhteessa keskimäärää huonompi.

Viljelysoloista olen saanut tietoja 65:stä hoitoalueen 73:sta asutusta torpasta. Kuten jo muunmuassa ylempänä mainituista torpan paikan valinnassa määräävinä olleista seikoista saattaa arvata, on viljan viljelyksellä sangen pieni merkitys.

Aivan ilman viljan viljelystä ovat 17 torppaa eli siis 26 0/0 koko tutkitusta lukumäärästä jakautuen asutusalueittain ja perustamisaikaansa nähden seuraavalla tavalla:

Torpat, joissa ei ensinkään harjoiteta viljanviljelystä ryhmitettynä perustamisajan ja asutusalueen mukaan.

Perustamisaika	l u k u m ä ä r ä									
	Yhteensä torppia joissa viljaa ei viljellä	Muulla kruununmaassa	Oijärven maantie alueella	Särkijärvi alueella	Ylijoki alueella	Oijärvi alueella	Laujoki alueella	Kuivajoki alueella	Ohjavajoki a. luella	Merenranta alueella
Vuoteen 1859	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1860—1869	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1870—1879	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—
1880—1889	5	—	—	—	—	1	—	3	1	—
1890—1899	5	—	1	2	—	—	—	2	—	—
1900—	6	—	1	1	—	—	1	3	—	—
Yhteensä	17	—	2	3	—	1	1	9	1	—

Kuten taulusta näkyy, on erityisesti Kuivajoen asutusalueella suhteellisesti suuri lukumäärä (38 0/0) torppia, joissa ei viljan viljelystä ensinkään harjoiteta. Syyksi on ilmoitettu hollanarkuus.

Rukiin viljelystä harjoitetaan ainoastaan 9:ssä torpassa, siis 13 0/0 koko tutkitusta luvusta. Näistä kuuluvat melkein kaikki Siuruan- tai merenranta-alueeseen, ainoastaan kahdessa Kuivajoen alueeseen kuuluvassa torpassa harjoitetaan rukiinviljelystä toisinaan. Ruista viljelevissä torpissa on vuotuinen kylvömäärä keskimäärin 0,84 hl ja osoittaa tämäkin luku, ettei rukiinviljelyksellä ole suurtakaan merkitystä.

Ohran viljelystä harjoitetaan 48:ssä torpassa (74 0/0 tutkitusta lukumäärästä). Allaolevassa taulussa ovat torpat ryhmitetyt vuotuisen kylvömäärän mukaan.

Perustamis- aika	Torppia, joissa vuotuinen ohran kylvö on															Tutkittuja torppia																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																									
	12,1—13	8,1—9	6,1—7	5,1—6	4—5	3,1—4	2,6—3	2,1 2,5	1,6—2	1,1 1,5	0,51 1	0,26—0,50	—0,25	hl.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																											

Keskimääräiseksi sadoksi hehtolitraa kohti on ilmoitettu 3,63 hl, mutta tuon tuostakin sattuvat hallavuodet tekevät ohranviljelyksen epävarmaksi. Ettei tämäkään viljelys taloudellisesti ole suuriarvoinen selviää siitä, että keskimääräinen sato asukasta kohti tekee 1,12 hl. jos ainoastaan ohranviljelystä harjoittavien torppien asukasluku otetaan huomioon. Yleensä aletaan yhä enemmän luopua viljanviljelyksestä ja heittämään vanhoja pelloja ketoon. Uutisviljelyksissä, jotka suurimmaksi osaksi ovat suoviljelyksiä, ei viljanviljelys paikkakunnan kokemuksen mukaan hallanarkuuden vuoksi menestykään.

Tärkeämpi sija torpan taloudessa on perunan viljelyksellä. Sitä harjoitetaan kahta torppaa lukuunottamatta kaikissa viljelysoiloihinsa nähden tutkituissa torpissa. Toinen torpista, joissa perunanviljelystä ei harjoiteta, on suolle rakennettu uudistorppa, toinen niinikään uudistorppa, jolla toistaiseksi ei ole muuta kuin suoviljelystä ja jonka omistaja viljelee perunoita hallaa vastaan lujemmalla perintötalolta vuokratulla maalla. Alla olevassa taulussa ovat torpat ryhmitetyt vuotuisen perunankylvön mukaan.

Perunasato laskettuna keskimäärin asukasta kohti tekee 2 hl.

Viime aikoina on yhä enemmän ruvettu heinäviljelyksen eduksi luopumaan epävarmasta viljanviljelyksestä. Tähän soveltuvatkin kruunun hallussa olevat maat paraiten, sillä heinäviljelystä saattaa soilla harjoittaa hyvälläkin menestyksellä, vaikkei pohjamaa olisikaan parasta laatua. Siitä näkee todistuk-

Perustamis- aika	Torppia, joissa vuosittain kylvetään												Tutkittuja torppia
	— 1 hl	1, 1—2 hl	2, 1—3 hl	3, 1—4 hl	4, 1—5 hl	5, 1—6 hl	6, 1—7 hl	7, 1—8 hl	8, 1—9 hl	9, 1—10 hl	10, 1—11 hl	11, 1—12 hl	
vuoteen 1859	—	2	3	2	4	1	—	1	—	—	—	—	13
1860—69	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1870—79	—	5	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	9
1880—89	1	3	3	5	1	—	1	—	—	—	—	1	15
1890—99	2	6	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	14
1900—	1	5	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Yhteensä	4	22	10	12	9	1	1	1	—	—	—	1	61

sia useissa uudemmissa torpissa sekä vanhojen torppien uutisviljelyksissä. Todistuksena siitä, miten suuressa määrin suoviljelys viime aikoina on voittanut alaa, mainittakoon, että jälkeen vuoden 1890 perustetuista 24 torpasta 11 harjoitetaan yksinomaan suoviljelystä, lukuunottamatta pientä perunamaata. Ellei tähän viljelysmuotoon olisi ryhdytty, ei asutuksella enään olisi ollutkaan sanottavia kehitysmahdollisuuksia, siksi huonot ovat nimittäin yleensä kruunun hallussa olevat kuivat maat.

Vaikkakin heinäviljelys yhä enemmän voittaa alaa, ovat kuitenkin viljellyltä maalta saadut rehumäärät toistaiseksi pienet verraten siihen, mitä torpissa löytyvän karjan ruokkimiseen tarvitaan. Allaolevassa taulussa olen järjestänyt torpat sen mukaan, kuinka suuren $\%$:n heinäsadostaan ne saavat viljellyltä maalta.

Perustamis- aika	Torppia, jotka viljellyltä maalta saavat heinäsadosta										Tutkittuja torppia
	0%	1—10%	11—20%	21—30%	31—40%	41—50%	51—60%	61—70%	71—80%	81—90%	
—1859	—	—	—	8	2	2	—	—	—	1	13
1860—1869	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
1870—1879	—	2	1	—	5	1	—	—	—	—	9
1880—1889	1	1	6	3	3	1	1	—	—	—	16
1890—1899	4	2	3	2	2	—	1	—	—	—	14
1900—	7	—	—	2	1	1	—	—	—	—	11
Yhteensä	12	5	10	16	13	5	2	—	—	1	64

Luonnonniityt, joista torpat saavat suurimman osan heinä- määrästään, voimme jakaa kahteen ryhmään, nimittäin: 1) sellaisiin puron tai ojanvarsiniittyihin, jotka luonnostaan ovat heinää kasvavia tai jotka metsää hakkaamalla ovat saadut heinää kasvaviksi (perkkiöniittyjä), 2) aukeisiin nevaniittyihin. Edellisillä on heinäkasvu parempaa ja kestää jokavuotisen teon. Jälkimmäisillä taas on heinäkasvu yleensä huono ja taukoisi kokonaan, jos niitä joka vuosi niitettäisiin. Samalta suoniityltä tehdään sentähden heinää ainoastaan joka toinen vuosi. Minkäänlaisia toimenpiteitä heinäkasvun parantamiseksi ei yleensä viimeaikaan nittuun ryhmään kuuluvilla niityillä tehdä.

Osoitteena siitä, miten suuressa määrin kruununmetsätorppain talous vielä on riippuva tällaisista huonosti kasvavista soista, olkoon allaoleva taulu, jossa torpat ovat järjestetyt sen mukaan miten suurin % heinäsadosta tehdään suoniityiltä.

Perustamis- aika	Torppia, jotka suoniityistä saavat koko heinä sadostaan											Tutkittuja torppia
	0 %	1— 10 %	11— 20 %	21— 30 %	31— 40 %	41— 50 %	51— 60 %	61— 70 %	71— 80 %	81— 90 %	91— 100 %	
Vuoteen 1859	1	1	2	1	2	1	5	—	—	—	—	13
1860—1869	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
1870—1879	—	—	—	3	1	1	—	3	—	1	—	9
1880—1889	—	2	2	3	4	3	1	1	—	—	—	16
1890—1899	2	—	1	2	4	2	1	—	2	—	—	14
1900—	—	—	—	1	—	1	2	2	1	3	1	11
Yhteensä	3	3	5	10	11	8	10	6	3	4	1	64

Seurauksena siitä, että torppariksi pyrkijä itse jotenkin ilman rajoituksia saa valita luonnonniittyensä, on ollut, että torppain niitypalstojen lukumäärä yleensä on suuri, sekä toiseksi, että niityt ovat etäällä toisistaan. Kun nimittäin karjamäärä, joka torpassa voidaan elättää, suurimmaksi osaksi on riippuva luonnonniityistä, pyrkii kukin torpanperustaja tietysti saamaan niitä »kirjoihinsa» niin monta kun mahdollista. Etenkin vanhempina aikoina, jolloin heinää kasvavat alueet vielä olivat käyt-

tämättömiä, oli torpanhakijoilla tilaisuus hankkia haltuunsa suuren joukon niittypalstoja. Myöhemmin perustettujen torppien on ollut pakko tyytyä paljon pienempään määrään. Niittypalstojen lukumäärään nähden jakautuvat torpat seuraavalla tavalla:

Perustamis- aika	Torppia, joiden ulkoniityt ovat:										Tutkittuja torppia
	1 palstassa	2 palstassa	3 palstassa	4 palstassa	5 palstassa	6 palstassa	7 palstassa	8 palstassa	9 palstassa	10 palstassa	
Vuoteen 1859	1	—	1	1	—	4	1	1	1	3	13
1860—1869	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
1870—1879	—	—	1	2	3	1	1	—	—	1	9
1880—1889	—	1	—	3	3	4	4	1	—	—	16
1890—1899	—	—	3	3	1	1	3	2	—	—	13
1900—	2	—	4	3	2	—	—	—	—	—	11
Yhteensä	3	1	9	12	9	10	10	4	1	4	63

Torppareiksi pyrkijöiden oikeudesta valita tiluksensa johtuu kuten jo edellä mainitsin vielä toinenkin epäkohta, nimittäin se, että niityt yleensä ovat kaukana torpista. Niittyjen epämukavaa sijoitusta tässä suhteessa kuvaa jo sekin seikka, että 24 % torppain koko heinääärästä tehdään asumuksista enemmän kuin viiden kilometrin matkan päässä olevilta saroilta. Tiluksia valittaessa on nähtävästi ensi tilassa otettu huomioon niityn laatu ja vasta toisessa sijassa sen etäisyys perustettavasta torpasta. Vanhempia torppia perustettaessa jätettiin senvuoksi usein lähellä olevia huonompia niittyjä käyttämättä ja otettiin laadultaan parempia, vaikka olivat pitemmän matkan päässä. Sen mukaan kun käyttämättömistä luonnonniityistä tuli puute, oli uudistorpparein pakko tyytyä myöskin ennen liian huonoiksi katsottuihin niittyihin. Seurauksena tästä on, että myöhemmin perustettu torppa, joka on aivan lähellä vanhemmalle torpalle kuuluvaa paremmanpuoleista luonnonniittyä, viljaa huonoa suoniittyä vanhemman torpan läheisyydessä. Esimerkkejä tämantapaisista tapauksista voisi luetella useampia. Etenkin tuntuva käy yllämainitusta seikasta johtuva epäkohta silloin, kun vanhemman

torpan niitty on niin lähellä uudempaa torppaa, että se soveltuisi tälle viljelysmaaksi ja siten voisi tulla intensiivisemmän viljelyksen alaiseksi, kuin mitä vanhempi torppa suuremman etäisyyden vuoksi voi harjoittaa.

On ilmeistä, mikä haitta tästä johtuu ja miten tarpeellinen jonkunlaisen tilusjärjestelyn toimeenpaneminen kruununmetsätorpissa olisi.

Seuraavassa luettelossa ovat torpat järjestetyt sen mukaan, miten suuri $\%$ luonnonniittyjen heinämäärästä tehdään viisi kilometriä etäämpänä olevilta niityltä:

Perustamis aika	Torppia, joissa 5 km etäämpänä olevilta niityiltä saatu heinämäärä luonnon niittyjen koko heinämäärästä on										Tutkittuja torppia	
	0 %	1—10 %	11—20 %	21—30 %	31—40 %	41—50 %	51—60 %	61—70 %	71—80 %	81—90 %	91—100 %	
Vuoteen 1859	4	—	1	1	3	2	1	—	—	—	1	13
1860—1869	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
1870—1879	2	—	—	2	2	—	—	1	1	1	—	9
1880—1889	5	—	1	3	1	2	—	—	3	—	1	16
1890—1899	6	1	—	1	—	1	1	2	—	1	—	13
1900—	6	—	—	1	1	2	—	1	—	—	—	11
Yhteensä	23	1	2	8	7	7	3	4	4	2	2	63

Edelläolleesta selvityksestä käy ilmi, ettei viljasato läheskään riitä torpassa asuvien henkilöiden ylläpitoon. Jauhoja ostetaankin sentähden vuosittain 500—2000 kgr torppaa kohti riippuen tietysti paitsi viljanviljelyksestä, jota torpassa harjoitetaan, myöskin asukasluvusta. Ainoa tulolähde, joka voisi korvata viljan oston, on karja. Mikäli sen tuotteita riittää myytäväksi yli torpan oman tarpeen niin suuressa määrin, että tulot siitä vastaavat jauhojen ostoon käytettyjä varoja, voimme sanoa, että torpan viljelijä saa välttämättömimmät elintarpeensa torpastaan. Tätä tulosta ei kuitenkaan monessakaan torpassa saavuteta, ja niissäkin harvoissa, joissa talous on siksi hyvällä kannalla, on torpassa asujain pakko ansiotyöllä hankkia varoja muiden meno-

jen korvaamiseksi. Emme siis voi katsoa näitäkään torppia itsekannattaviksi tiloiksi.

On muuten jotenkin vaikea keksiä sopivata mittapuuta eri torppain kannattavuisuuden arvioimista varten, sillä torpissa elävät eri suuret perheet tekevät, että emme voi suorastaan käyttää jauhojen ostoa ja voin myyntiä osoittavia lukuja. Kunnallisveroituksessa taas, josta muuten luultavasti saisimme luotettavan vertausperusteen, on otettu huomioon, paitsi torpasta johtuvaksi arvostellut tulot, myöskin haltijan persoonallinen varallisuus ja hänen perheensä työkyky. Pohjois-Suomessa on ainakin paikoin kunnallisessa veroituksessa tapana arvostella omistajan tulot maatilasta lehmäluvun perusteella. Kun viljanviljelyksellä yleensä on vähän merkitystä, sopisi mielestäni tämä laskuperuste myöskin eri kruununmetsätorppain tuottavuutta arvosteltaessa. Sinänsä ei kuitenkaan torpassa elätetty lehmäluku ole sopiva vertausperuste, sillä sen kautta, että muutamissa torpissa elätetään nuorta karjaa, toisissa taas hevosta, ja siis pidetään pienempi luku lehmia, kuin mitä torpan heinä määrällä voitaisiin ruokkia, tulisi vertaus epävarmaksi. Häiritsevästi vaikuttaisi myöskin se seikka, että muutamiin torppiin nykyisen karjan ruokkimiseen ostetaan tai tehdään vuokraniityistä heinää. Olen sen vuoksi valinnut vertausperusteeksi sen heinä määrän, joka paikkakunnalla tavallisten arvioiden mukaan tarvitaan yhden lehmän talviruokintaan. Luokitettuina sen mukaan, monenko lehmän ruokintaan torpan heinä määrä riittäisi, ryhmittyvät ne seuraavalla tavalla:

Perustamis- aika	Torppia, joiden heinä määrä riittää										Tuokituita torppia
	1 lehmälle	2 lehmälle	3 lehmälle	4 lehmälle	5 lehmälle	6 lehmälle	7 lehmälle	8 lehmälle	9 lehmälle	10 lehmälle	
Vuoteen 1859	—	1	1	2	3	—	3	—	—	3	13
1860—1869	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
1870—1879	—	1	1	2	1	—	2	—	1	1	9
1880—1889	—	—	2	1	2	2	2	2	2	3	16
1890—1899	1	3	4	2	1	1	—	—	1	—	13
1900 —	5	4	1	1	—	—	—	—	—	—	11
Yhteensä	6	9	9	8	8	3	7	2	4	7	63

Kun vielä mainitaan, että mikäli tutkimistani torpista olen voinut päättää, tarvittaisiin noin 8 lehmän karja, ennenkuin keski-kokoisen perheen tarpeen yli riittäisi voita myytäväksi niin paljon, että senkautta saataisiin viljan osto korvatuksi, voi ylemmänä olevan luettelon perusteella saada jonkunlaisen käsityksen torppain kannattavuudesta.

Metsätaloudelliselta kannalta on torppain perustamista kruununmaihin katsottava edulliseksi sikäli kun senkautta saadaan työvoimaa käytettäväksi metsätöihin. Niissä torpissa, joita tämä tutkimus koskee, asuu kaikkiaan 127 työhön kykenevää mieshenkilöä, jotka suuren osan vuotta ovat pakoitettut hankkimaan elatuksensa ansiotyöllä. Niinollen on jotenkin suuri kiinteä työvoima metsätöihin käytettävänä. Hyöty siitä metsätaloudelle on ilmeinen. Tämä asutuksen vaikutus metsätalouteen ei kuitenkaan ole riippuva siitä, tapahtuuko asutus kruununmetsätorppain muodossa.

Mitä kruununmetsätorppain vaikutukseen kruununmetsiin tulee, niin osoittautuu se tietysti etupäässä puunkulutuksessa. Olisi taipuvainen oletamaan, että nyt puheena olevilla torpilla harvalukuisuutensa vuoksi (78 myönnettyä kruununmetsätorppaa 110,000 ha kohti) ei olisi sanottavasti mitään metsätaloudellista merkitystä. Asianlaita on kuitenkin toinen, kuin mitä otaksutaan. Olen jo ennen maininnut, että kruununmetsätorpat ovat ryhmittyneet verrattain pienelle alalle, ja tämä seikka tekee niiden vaikutuksen lähellä oleviin metsiin kylläkin tuntuvaksi. Niin huvittavaa kun olisikin numeroilla valaista torppain puunkulutusta, jätän sen kuitenkin tekemättä, sillä tässä eivät kulutetut puumäärät ole niinkään tärkeät, kun puutavaran laatu ja tapa, jolla se hakataan. Kuten tunnettu, on torppareilla oikeus saada kruununmetsistä niinhyvin polttopuun kuin rakennuspuun, ilman että siinä suhteessa tarkempia rajoituksia on olemassa. Polttopuunsa ovat torpparit hakanneet jotenkin vapaasti. Arvokkaamman puutavaran hakkuuseen on metsänhoitajan suostumus tarpeen. Tuskin koskaan lienevät metsänhoitajat kuitenkaan evänneet pyydettyä rakennuspuulupaa, osittain senvuoksi, ettei ole tahdottu torpparein vapautta rajoittaa, osittain siksi, ettei ole ollut mitään tarkempia määräyksiä siitä, mitä tarpeellisilla rakennuspuilla on

ymmärrettävä. Kruununmetsätorpat ovatkin yleensä hyvin rakennetut, muutamat vetäen rakennustensa puolesta täydelleen vertoja paraille verotaloille paikkakunnalla. Tosin löytyy kyllä torppia, joiden rakennukset ovat alaarvoisia, mutta siihen on silloin syynä haltijan vähävaraisuus eikä rakennuspuun puute.

Kun tietää, miten tuhlaavaisesti meidän maassamme yleensä puutavaraa käytetään, niin ei suinkaan ihmetytä, etteivät kruununmetsätorpparit siinä suhteessa osoita säästäväisyyttä, johon heitä ei houkuttele oma etukaan. Päinvastoin vaikuttaa vakaus siitä, että puutavaraa aina on tarpeen mukaan saatavissa, että sitä käytetään kuten ainakin tavaraa, jota on yltäkyllin olemassa. Nykyiset säädökset puunkäytöstä olivat arvatenkin paikallaan 70-luvulla, jolloin kruununmetsätorppalaitos järjestettiin, mutta sen mukaan kun kruununmetsätorppain luku lisääntyy ja puutavaran arvo nousee, olisi puunkulutus myöskin järjestettävä toisin, jottei se turhaan rasittaisi valtion metsiä. Etenkin polttopuun käytössä on huomattavana epäkohtia, ja Metsähallitus onkin totuttaakseen torppareita säästävämpään puunkäyttöön määrännyt, että kullekin torpalle olisi eroitettava erityinen hakamaa-alue, josta torppari saisi hakata polttopuunsa. Tämä määräys lienee kuitenkin Pohjois-Suomessa verrattain harvoin toteutettavissa, sillä hakamaaksi soveltuvia alueita löytyy mikäli olen voinut havaita ainoastaan ani harvan torpan ympäristössä.

Sovelluttamalla samaa ajatusta, joka yllämainitussa Metsähallituksen säädöksessä ilmenee, luulen että polttopuun hakkuu nyt puheenaolevalla alueella paraiten voisi tapahtua muutamiksi vuosiksi kerrallaan määrätyissä lohoissa. Polttopuu-lohot olisivat sijoitettavat esimerkiksi vanhoille hirren-harsinta-alueille, joilta jätetty alamittainen puutavara siten saataisiin poistetuksi. Tämä tapa vaatii tosin enemmän työtä metsähallinnon puolelta, mutta luulen sen olevan ainoan keinon järjestää polttopuun-hakkuun niin hyvin metsänhoidollisia näkökohtia kuin torppain etuja silmällä pitäen. Selvää on, ettei polttopuu-lohkoja voida sijoittaa ylen kauaksi torpista, mutta toisaalta ei myöskään käy päinsä, että torppa polttopuukseen hakkaa kasvavaa metsää, syystä ettei aivan naapuristossa satu muuta löytymään. Rettelöiden välttä-

miseksi voitaisiin ehkä määrätä pisin matka, jonka päähän polttopuu-lohot saadaan sijoittaa.

Myöskin rakennuspuun anto kaipaasi mielestäni uusia säädöksiä. Metsänhoidolliselta kannalta katsoen on tämänlaatuisen puutavaran hakkuu yleensä helpommin järjestetty ja vähemmän turmiollinen kuin polttopuu-hakkuu, sillä rakennuspuut saa torppari säännön mukaan hakata ainoastaan edellä käyneen leimauksen tai merkinnän perusteella. Epäkohta on kuitenkin siinä, että tämänlaatuista puuta hyvin tuhlaavasti käytetään. Osittain tapahtuu tuhlaus liian suuria ja usein jotenkin tarpeettomia rakennuksia rakentamalla, osittain taasen käytetään itse puutavaraa haaskaamalla, (jätetään hirrenpäitä käyttämättä j. n. e.) Tämä ei liene muulla tavalla autettavissa, kuin että torpalle myönnettävä rakennuspuumäärä edeltäpäin määrätään joko veroituksen sen yhteydessä koko kontrahtiajaksi tai aika ajottain toimitettavissa taloudellisissa katselmuksissa. Sellainen menettely kasvat-taisi suurempaan säästäväisyyteen, samalla kun se tekisi torpan puunkulutuksen kaikesta mielivallasta riippumattomaksi. Torpalle myönnetyn puumäärän saisi torppari käyttää tarpeen mukaan, mutta suurempaa määrää hän ei myöskään olisi oikeutettu saamaan ilmaiseksi. Tällä tavoin luulen sekä kruunun että torpparin edun puunkulutuksessa tulevan huomioon otetuksi.

Vastaisia asutusmahdollisuuksia arvosteltaessa nyt puheena-olevalla alueella on otettava huomioon nykyisen asutuksen kehityksessä ilmenneet seikat. Mitä ensinnäkin viljelysmaahan tulee, on sitä laadultaan yhtä hyvää kuin nykyisten torppien hallussa olevaa vielä suuret määrät käyttämättä, tarkoitan etupäässä suomaa. Ennenkun asutus saattaa levitä sopivimmille viljelysmaaille, on kuitenkin *kulkusuhteita parannettava*, sillä muuten tulevat ne, niinkuin tähänkin asti, vaikuttamaan asutuksen sijoittumisen seu-duille, joissa viljelysedellytykset eivät ole läheskään parhaat. Toinen välttämätön ehto uusien torppien syntymiselle on, että *luonnonniittyä voidaan kutakin uutta viljelysyritystä varten varata*. Luonnonniityistä on kuitenkin jo niin suuri puute, ettei mielestäni vastaisen asutuksen etua silmällä pitäen niitä enään olisi torpille pysyväisesti luovutettava. Uudistorppain perustajille olisi annettava käyttöoikeus niihin ainoastaan vapaavuosien ajaksi,

joiden kuluessa heidän tulisi saada suoviljelyksensä niin edistymään, että voivat sen varassa tulla toimeen. Silloin olisivat luonnouniityt tarvittaessa jonkun uuden viljelysyrityksen käytettävänä.

Niinhyvin vanhan kun uuden asutuksen kannalta olisi vanhojen torppien suhteen *saatava jonkunlainen tilusjärjestely aikaan*, jolloin epämukavasti sijaitsevat tilukset vaihdettaisiin ja, mikäli vanhat torpat siihen suostuvat, ainakin 5 km torpista etäämpänä olevat niityt varattaisiin vastaista asutusta varten. Täten voitaisiin saada alkamismahdollisuuksia monelle uudelle torpalle, sillä viittä kilometriä asuintiloista etäänpanä olevien suoniittyjen heinääärällä ruokitaan niissä torpissa, joita tässä on käsitelty, tätä nykyä noin 80 lehmää eli 21 % koko määrästä.

Jos sitten kaikessa alkavassa *viljelyksessä tarvittavaa pääomaa* voitaisiin hankkia torpille niin kutsuttujen maanviljelyslainojen muodossa, jommoisia muutamat kunnat ovat tilallisille välittäneet, luulen että kruununmetsätorppa-laitos kohtuullisia vaatimuksia tyydyttävillä ehdoilla pystyisi tarjoamaan halukkaille tilaisuuden viljelykseen ja asutukseen kruununmetsissä.

Werner Cajanus.

K. 15.0

Cajanus

